

Thuis in West: het buurthuis als bruggenbouwer tussen bewoners

Masterscriptie Sociologie – Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

J.M.C.G. (Angelique) van Zon

460517

Erasmus Universiteit Rotterdam

Eerste lezer: Dr. W. Doff

Tweede lezer: Dr. R.M.M.W.E. Timans

Veldacademie

Begeleider: MSc R. Höppner

18 juni 2017

Woordenaantal: 10.044 + 274 in de bijlagen

Thuis in West: het buurthuis als bruggenbouwer tussen bewoners

Abstract

Deze scriptie onderzoekt de mate waarin er sociale bruggen ontstaan tussen buurtbewoners die samenkomen bij activiteiten georganiseerd in het buurthuis Thuis in West te Rotterdam. Door middel van observaties tijdens verschillende activiteiten en diepte-interviews met bezoekers van Thuis in West is allereerst onderzocht welke motieven buurtbewoners hebben om de sociale setting van het buurthuis te bezoeken. Uit de analyse van de verzamelde data zijn vier bezoekmotieven te onderscheiden: sociaal contact, interesses, het hebben van een hulpvraag en identiteit. De mate waarin een buurtbewoner contact maakt met de andere bezoekers en daarmee ook in hoeverre er sociale bruggen ontstaan tussen de buurtbewoners is mede afhankelijk van deze motieven. Tevens is bekeken in hoeverre contact tussen de bezoekers van het buurthuis resulteert in onderlinge sociale ondersteuning en/of sociale hefboomwerking. Gebleken is dat de bezoekers van het buurthuis elkaar regelmatig ondersteunen, zowel op praktisch als op emotioneel gebied. Sociale hefboomwerking vindt slechts in beperkte mate plaats, voornamelijk op het gebied van het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden.

Keywords

bridging sociaal kapitaal; buurthuizen; social leverage; sociale ondersteuning; sociale settings

1. Inleiding

De Nederlandse overheid streeft ernaar om haar uitgebreide verzorgingsstaat te hervormen tot een participatiesamenleving, waarin alle inwoners van Nederland, naar hun eigen vermogen, zelfstandig kunnen deelnemen (Rijksoverheid, 2013). De in 2015 hervormde Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) moet ervoor zorgen dat zieken, mensen met beperking en ouderen zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen blijven wonen (Rijksoverheid, 2016). Van hulpbehoevenden wordt verlangd dat zij dit zelf organiseren door hun sociale netwerk in te schakelen. Alleen wanneer iemand geen, of niet voldoende, hulp kan verkrijgen vanuit het eigen sociale netwerk, kan de hulpbehoevende terugvallen op het sociale vangnet van ondersteuning georganiseerd door de gemeente. Aangezien burgers door deze wetwijziging meer worden bewogen om eerst ondersteuning aan het eigen sociale netwerk te vragen, worden hulpbehoevenden steeds meer afhankelijk van de grootte en kwaliteit van het sociale netwerk dat men heeft opgebouwd. Om voldoende hulp te krijgen en om zelfredzaam te kunnen blijven

in de participatiesamenleving wordt het steeds belangrijker dat mensen werken aan het onderhouden van hun reeds bestaande sociale netwerk. Bovendien is het van belang dat men actief probeert om het sociale netwerk uit te breiden.

Sociale netwerken bestaan onder andere uit: familieleden, vrienden, kennissen, collega's en burens. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat mensen bereid zijn om familieleden te helpen in tijden van hulpbehoefte, maar in mindere mate ondersteuning bieden aan vrienden en burens. Van deze mantelzorgers helpt 45% familieleden, terwijl slechts zes procent van de mantelzorgers hulp biedt aan burens (De Klerk, De Boer, Plaisier, Shyns & Kooiker, 2015). De mate waarin iemand ondersteuning kan krijgen van familieleden is afhankelijk van de fysieke nabijheid van familieleden, spanningen binnen de familie en wederkerigheid van de aangeboden ondersteuning (Van den Berg, 2017). Door demografische ontwikkelingen, zoals het dalende geboortecijfer en kleinere gezinnen (Castles, 2003), de toename van kinderloosheid (Dykstra & Hagestad, 2007) en de toename van geografische afstand tussen familieleden (Bonsang, 2009) en vrienden, worden burens mogelijk belangrijkere hulpbronnen. Het is daarom maatschappelijk relevant om te onderzoeken in hoeverre buurtbewoners de mogelijkheid hebben om elkaar te ontmoeten en of zij onderdeel worden van elkaars sociale netwerken. Wanneer er goede banden ontstaan tussen buurtbewoners leidt dit mogelijk tot sociale ondersteuning, zowel op het gebied van emotionele steun als op het gebied van praktische hulp (Van den Berg, 2007). Ook kan een uitgebreid sociaal netwerk resulteren in sociale hefboomwerking (Briggs, 1998; Dominiguez 2011), waarbij de onderlinge uitwisseling van informatie en vaardigheden de kans om vooruit te komen in het leven vergroot.

Onderzoek heeft aangetoond dat de buurt op zich mensen niet met elkaar verbindt (Blokland, 1998; Van Eijk, 2010a), maar wel dat verbanden tussen mensen kunnen ontstaan in sociale settings in buurten (Van Eijk, 2010a). Voorbeelden van deze settings zijn: werk, scholen, kerken en buurthuizen (Van Eijk, 2010b). Een belangrijke verbindende factor in settings op buurtniveau is het hebben van een gemeenschappelijk doel om de setting te bezoeken (Van Eijk, 2010a). Het is echter onduidelijk welke elementen binnen deze settings ervoor zorgen dat mensen verbonden raken. Zijn het de activiteiten die worden georganiseerd? Of is er een andere reden waarom samenkomen in sociale settings kan leiden tot verbanden tussen mensen? In deze scriptie wordt onderzoek gedaan naar de werking van sociale settings en hoe zij kunnen leiden tot structurele bruggen tussen mensen uit verschillende sociale groepen. Op deze manier wordt getracht om een bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke kennis over de rol van sociale settings bij de vorming van sociale bruggen.

Gemeentes zouden kunnen bijdragen aan het onderhouden en uitbreiden van de sociale netwerken van haar inwoners door een sociaal-fysieke infrastructuur te creëren waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten (Veldacademie, 2016). De gemeente Rotterdam geeft hier onder andere invulling aan door middel van de Huizen van de Wijk. Dit zijn toegankelijke publieke ruimtes met meerdere functies, waar verschillende groepen bewoners actief zijn. In deze centrale huiskamers kunnen mensen elkaar ontmoeten en gezamenlijke initiatieven ontplooiën (Gemeente Rotterdam, 2015). Een uniek voorbeeld van een Huis van de Wijk is Huize Middelland¹. Dit is een samenwerkingsverband van elf buurthuizen en sociale organisaties, die gevestigd zijn op verschillende locaties in de wijk Middelland, tot één Huis van de Wijk. Dit onderzoek richt zich op het buurthuis Thuis in West, wat onderdeel uitmaakt van dit samenwerkingsverband. Thuis in West is geselecteerd als casus, omdat het beheer van het buurthuis in handen is van buurtbewoners. Tevens komen de doelstellingen van Thuis in West overeen met de thema's van dit onderzoek.

Het is nog onduidelijk hoe er in sociale settings bruggen ontstaan tussen sociale groepen en hoe deze vervolgens kunnen leiden tot onderlinge ondersteuning en sociale hefboomwerking. Het doel van dit onderzoek is inzicht verkrijgen of en hoe de samenkomst van buurtbewoners in de sociale setting van het buurthuis leidt tot onderling contact, structurele bruggen, sociale ondersteuning en sociale hefboomwerking door te observeren bij activiteiten en diepte-interviews af te nemen bij bezoekers van buurthuis Thuis in West. Het onderzoek is opgebouwd aan de hand van een theoretisch kader, gevolgd door de onderzoeksvragen, een beschrijving van de onderzoekslocatie, gebruikte onderzoeksmethoden en resultaten. In de conclusie wordt de hoofdvraag beantwoord en wordt nagegaan of de resultaten overeenkomen met de theoretische verwachtingen. Ten slotte wordt in de discussie gereflecteerd op het onderzoek.

2. Theoretisch Kader

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste begrippen van de probleemstelling uitgewerkt. Allereerst worden theorieën over het vormen van sociale netwerken besproken. Daarna volgt een uiteenzetting van theorieën over bruggen tussen sociale groepen, sociale ondersteuning en

¹ Het netwerk van Huize Middelland bestaat uit: Thuis in West, het Buurtatelier, de Oranjerie, het Wijkpaleis, de Spoortuin, Ettaouhid, GFS88A, Singeldingen, Werkgroep Jongeren Middelland, Zorgvrijstaat Rotterdam-West en Recreatiecentrum Oostervant (Desmet, 2016).

sociale hefboomwerking. Tot slot worden theorieën behandeld over de sociale settings waarin contact kan leiden tot bruggen tussen sociale groepen.

2.1 Het ontstaan van sociale netwerken

In de participatiesamenleving is het belangrijk dat mensen werken aan het onderhouden en uitbreiden van hun sociale netwerk. Wat zijn sociale netwerken en hoe kunnen mensen sociale netwerken onderhouden en uitbreiden?

Volgens Bourdieu (1989) gebruiken mensen drie vormen van kapitaal om hun positie in de samenleving te versterken: economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. Economisch kapitaal betreft het financiële vermogen waar men over beschikt. Cultureel kapitaal omvat iemands kennis, opleidingsniveau en vaardigheden. Sociaal kapitaal, de belangrijkste variant voor dit onderzoek, behelst de relaties die een individu met anderen is aangegaan. Oftewel het sociale netwerk dat iemand heeft opgebouwd. Er is een ongelijke verdeling van sociaal kapitaal tussen de verschillende seksen, sociale klassen en etnische groepen. Sociaal kapitaal draagt daarmee bij aan sociale ongelijkheid in de samenleving. Individuen met toegang tot een uitgebreid en divers sociaal netwerk, hebben meer toegang tot het culturele en economische kapitaal van de andere leden van het sociale netwerk. Individuen met een smal sociaal netwerk hebben minder toegang tot minder diverse hulpbronnen.

Putnam (2007) benoemt sociale netwerken als middel om relaties met anderen te smeden en te onderhouden. Hij maakt een onderscheid tussen twee vormen van sociaal kapitaal: *bonding* sociaal kapitaal en *bridging* sociaal kapitaal. Deze twee varianten bestaan naast elkaar en kunnen elkaar versterken. *Bonding* sociaal kapitaal staat voor verbanden tussen mensen die op een bepaalde manier op elkaar lijken en zich in elkaar herkennen, bijvoorbeeld omdat zij behoren tot dezelfde sociale groep. Door middel van *bonding* sociaal kapitaal kunnen reeds bestaande relaties met gelijkgestemden worden onderhouden en versterkt. *Bridging* sociaal kapitaal staat voor contact met mensen die niet op elkaar lijken, verbanden met mensen uit andere sociale groepen. *Bridging* sociaal kapitaal kan worden ingezet om het sociale netwerk uit te breiden en meer diversiteit aan te brengen binnen het reeds bestaande sociale netwerk (Putnam, 2007). Diversiteit in het sociale netwerk is volgens Putnam (2007) positief omdat het leidt tot meer tolerantie en meer sociale solidariteit.

2.2 Bruggen slaan tussen sociale groepen, sociale ondersteuning en sociale hefboomwerking

Briggs (1998) en Dominiguez (2011) beschrijven hoe contact tussen leden van verschillende sociale groepen kan resulteren in structurele bruggen. Bruggen tussen sociale groepen kunnen

verschillen in etniciteit en sociale klasse overstijgen en daardoor verschillende gemeenschappen met elkaar verbinden (Dominiguez, 2011). Bruggen vergroten de heterogeniteit van sociale netwerken. Structurele bruggen kunnen ontstaan wanneer er gelegenheid is tot contact tussen de leden van de verschillende groepen, wanneer zij contact actief najagen en de druk voelen zich te verbinden om een collectief doel na te streven. Economische en etnische segregatie begrenzen echter de mogelijkheden tot contact tussen sociale groepen en verscherpen grenzen en verschillen tussen groepen.

Bruggen tussen sociale groepen zijn van belang omdat zij kunnen bijdragen aan de sociale mobiliteit van de groepsleden. Sociale mobiliteit, ook wel *getting ahead* genoemd, betekent vooruitkomen in het leven en een betere sociale status verkrijgen (Dominiguez, 2011). Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden om vooruit te komen in het leven. Of het lukt om te stijgen op de sociale ladder is afhankelijk van de eigen wil en inzet, toegang tot sociale netwerken en sociale interventies. Volgens Briggs (1998) zijn er verschillende vormen van sociaal kapitaal die mensen al dan niet vooruit kunnen helpen in hun leven: *social support* en *social leverage*. In dit onderzoek worden deze begrippen vertaald als sociale ondersteuning en sociale hefboomwerking.

Individueel ontvangen ondersteuning uit sterke verbanden met familieleden en vrienden. Sociale ondersteuning helpt mensen om te gaan met moeilijkheden die men tegenkomt in het dagelijks leven, ook wel *getting by* (Dominiguez, 2011). Van den Berg (2007) maakt een onderscheid tussen expressieve ondersteuning en instrumentele steun. Expressieve ondersteuning bestaat uit morele steun en menselijk contact en wordt gegeven door mensen die dicht bij elkaar staan. Onder expressieve ondersteuning valt het bespreken van emoties en troost bieden. Instrumentele ondersteuning bestaat uit concrete en tastbare hulp, zoals het invullen van formulieren of het doen van boodschappen, en wordt door een breder netwerk van kennissen, burens en instituties geboden. Sociale ondersteuning wordt voornamelijk aangeboden door familieleden en vrienden, daarom komt deze vorm van contact overeen met *bonding* sociaal kapitaal (Putnam, 2007).

Social leverage, hierna sociale hefboomwerking, staat voor verbanden tussen mensen die kunnen bijdragen aan sociale mobiliteit, doordat zij toegang geven tot nieuwe kansen, informatie, middelen, onderwijs en werk (Briggs, 1998; Curley, 2008; Dominiguez, 2011). Een voorbeeld van sociale hefboomwerking is een buurvrouw die laat weten dat er een openstaande vacature is bij het bedrijf waar zij werkt. Dominiguez (2011) stelt dat bruggen tussen sociale groepen de sociale hefboomwerking van bevolkingsgroepen kunnen vergroten, omdat zij zorgen voor meer toegang tot verschillende soorten middelen en informatie.

2.3 De betekenis van settings voor contact en bruggen tussen sociale groepen

Een buurt is geen zelfstandige entiteit. Dit houdt in dat de fysieke ruimte van de buurt de sociale relaties tussen de buurtbewoners niet kan bepalen (Blokland, 1998). Volgens Van Eijk (2010a) verbindt de buurt de bewoners niet, maar kunnen er structurele bruggen tussen sociale groepen ontstaan in verschillende sociale settings in de buurt. Sociale settings en de sociale compositie van deze settings bepalen de gelegenheid tot contact tussen de buurtbewoners en hebben daarmee ook invloed op de structuur en de compositie van iemands sociale netwerk (Völker, 2005). Van Eijk (2010b) beschrijft settings als activiteitencentra voor de bewoners van de buurt, zoals kerken, scholen en buurthuizen. Relaties die verschillen tussen sociale groepen overbruggen kunnen ontstaan in settings waar mensen samenkomen vanwege gedeelde activiteiten en interesses. Welke settings spreken mensen aan en waarom? Hebben mensen interesse om settings te bezoeken omdat zij aansluiten bij hun identiteit of omdat zij aansluiten bij hun hobby's (Van Eijk, 2010a)?

Varna en Tiesdell (2010) hebben analysecriteria opgesteld waarmee beoordeeld kan worden of publieke ruimten geschikt zijn voor contact tussen buurtbewoners. Zo moet de ruimte een brede sociale toegankelijkheid hebben. Dit betekent dat er geen voorwaarden worden gesteld tot toegang, zoals een verplicht lidmaatschap. Daarnaast is een hoge mate van kwaliteit van het verblijf in een publieke ruimte van belang. Verblijven in een publieke ruimte is prettig wanneer er goede voorzieningen aanwezig zijn, de ruimte goed verzorgd wordt, schoon is en een welkome uitstraling heeft. Een andere belangrijke factor is de fysieke configuratie, oftewel of de publieke ruimte makkelijk te bezoeken is. Van belang is dat de publieke ruimte is gevestigd op een zichtbare locatie, goed bereikbaar is en is aangesloten op de centrale infrastructuur. De laatste voorwaarde waarop publieke ruimtes worden beoordeeld is *animation*. Er moet een divers activiteitenprogramma zijn, dat voorziet in de behoeften van uiteenlopende buurtbewoners.

Oldenburg en Brisset (1982) beargumenteerden het belang van ontmoetingen in *third places* voor het sociale welzijn van individuen. *Third places* zijn ontmoetingsplaatsen, buiten het eigen huis en werk, waar mensen samen komen om van elkaars gezelschap te genieten, zoals recreatiecentra en publieke ruimten. In *third places* kunnen ontmoetingen plaatsvinden tussen uiteenlopende type mensen die bij kunnen dragen aan het vormen van sociale relaties en een gemeenschap. Volgens Putnam (2007) ontstaan er meer overeenkomsten tussen leden van verschillende etnische groepen wanneer er interactie is op het gebied van werk, onderwijs, recreatie en samenleven. Hij ziet buurthuizen, sportvelden en scholen als belangrijke instrumenten om etnische groepen met elkaar te verbinden. Deze publieke ruimten hebben in

het verleden namelijk bijgedragen aan de integratie van eerdere migrantengroepen, zoals Italianen en Ieren, in de Amerikaanse samenleving. Amin (2002) stelt dat vooroordelen en racisme tussen etnische groepen kunnen afnemen in *micro-publics*. Dit zijn publieke ruimten waar mensen elkaar dagelijks tegenkomen en met elkaar in contact kunnen treden, zoals op werk, scholen, sportverenigingen en jeugdcentra. Omdat mensen in *micro-publics* samen komen met een gemeenschappelijk doel hebben zij de mogelijkheid om patronen die eerder vaststonden te doorbreken en nieuwe bruggen tussen sociale groepen te vormen.

Amin (2002) en Putnam (2007) focussen zich op de rol die sociale settings kunnen spelen bij het vormen van bruggen tussen etnische groepen. Er moet nog onderzocht worden in hoeverre deze sociale settings of *micro-publics* tevens een rol spelen bij het slaan van bruggen tussen andere sociale groepen zoals mensen met een verschillende sociaal economische status, opleidingsniveau, leeftijd of culturele achtergrond. Pettigrew (1998) stelde dat contact tussen sociale groepen geoptimaliseerd kan worden wanneer leden van verschillende sociale groepen een gezamenlijk doel hebben, met elkaar samenwerken, een gelijkwaardige status hebben en wanneer het contact tussen deze groepen wordt ondersteund door instituties. Daarom is het te verwachten dat het concept van *micro-publics* (Amin, 2002) ook toepasbaar is op andere typen sociale groepen.

3. Onderzoeksvragen

Met behulp van bovenstaand theoretisch kader kan de probleemstelling verder worden uitgewerkt. Contact tussen leden van verschillende sociale groepen kan leiden tot bruggen tussen deze individuen en de sociale groepen waar zij toe behoren. Deze bruggen kunnen vervolgens tot uiting komen in onderlinge sociale ondersteuning en sociale hefboomwerking. Onduidelijk is op welke manier bruggen kunnen ontstaan binnen de sociale setting van het buurthuis. Dit leidt tot de volgende hoofdvraag van deze scriptie: *‘Welke componenten van de sociale setting van het buurthuis Thuis in West leiden tot bruggen tussen buurtbewoners en leiden deze onderlinge contacten tot sociale ondersteuning en/of sociale hefboomwerking?’*

Deze hoofdvraag kan met behulp van de volgende deelvragen worden beantwoord:

1. Welke activiteiten worden georganiseerd in Thuis in West?
 - a. Wie komt af op deze activiteiten en welke sociale achtergrond hebben de bezoekers?

- b. Wat zijn de motieven van de buurtbewoners om de activiteiten te bezoeken? Hebben zij gedeelde interesses of belangen?
2. Dragen de activiteiten georganiseerd in Thuis in West bij aan contact tussen de bezoekers?
- a. Hoe scoort Thuis in West op de analysecriteria voor publieke ruimten?
 - b. Welke buurtbewoners treden met elkaar in contact? Ontstaat er contact tussen verschillende sociale groepen?
 - c. Dragen de contacten tussen bezoekers bij aan het onderhouden van sociale netwerken?
 - d. Dragen de contacten tussen bezoekers bij aan het uitbreiden van sociale netwerken?
3. In welke mate zijn bezoekers die met elkaar in contact treden in Thuis in West bereid om elkaar sociaal te ondersteunen?
- a. In welke mate geven de bezoekers elkaar expressieve ondersteuning?
 - b. In welke mate geven de bezoekers elkaar instrumentele ondersteuning?
4. In welke mate ontstaat er een sociale hefboomwerking tussen de bezoekers die met elkaar in contact treden?

4. Locatie van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven van de geselecteerde casus. Allereerst wordt kort de samenstelling van de wijk Middelland besproken. Daarna volgt een omschrijving van buurthuis Thuis in West.

4.1 Middelland

De buurt Middelland maakt onderdeel uit van de wijk Delfshaven en is gelegen in het westen van Rotterdam. Er wonen ongeveer 12.000 inwoners in de buurt (Wijkprofiel Rotterdam, 2016). Middelland is een interessante wijk voor dit onderzoek vanwege de sociale diversiteit van haar inwoners. Middelland is een multiculturele wijk: 44% van de inwoners heeft een niet-westerse achtergrond, 16% is allochtoon met een westerse achtergrond en 40% is autochtoon. Daarnaast wonen in de wijk mensen van verschillende sociaaleconomische klassen. Dit uit zich in de verdeling van de woningvoorraad: 36% sociale huur, 29% particuliere huur en 35% koopwoningen (Wijkprofiel Rotterdam, 2016).

4.2 Thuis in West

Thuis in West is gevestigd aan de Claes de Vrieselaan 69b te Rotterdam. Het buurthuis heeft onlangs haar eerste lustrum gevierd (Thuis in West, 2016a). De organisatie van het buurthuis ligt in handen van een kernteam van vier buurtbewoners en een groep van circa zestig vrijwilligers (Thuis in West, 2016b). Het buurthuis is ontstaan uit de geldelijke middelen die overbleven na het sluiten van de voormalige Christelijk Gereformeerde Kerk aan de Coloniastraat in 2009 (Thuis in West, 2016c). Hoewel het buurthuis en haar medewerkers een christelijke identiteit hebben, zijn de meeste activiteiten van algemene aard en toegankelijk voor alle bewoners van de wijk, ongeacht hun culturele achtergrond of levensovertuiging (Thuis in West, 2016d).

De doelstelling van Thuis in West is het organiseren van activiteiten die aansluiten bij wat de wijk nodig heeft. De doelgroepen van de meeste activiteiten zijn kinderen, gezinnen en ouderen (Thuis in West, 2016b). De belangrijkste waarde van het buurthuis is de relatie tussen mensen, waarbij de nadruk wordt gelegd op warmte, openheid, ontmoeting en aanvaarding (Thuis in West, 2016e). Door de activiteiten wil het buurthuis de eigen kracht van de buurtbewoners ontwikkelen en ondersteuning bieden wanneer die eigen kracht te kort schiet. De verschillende activiteiten moeten de basis vormen voor het ontstaan van relaties, nieuwe netwerken en een nieuwe gemeenschap (Thuis in West, 2016b).

Het buurthuis Thuis in West is geselecteerd als casus voor dit onderzoek, omdat zij onderdeel uitmaakt van het unieke concept Huize Middelland, omdat de dagelijkse leiding in handen is van buurtbewoners en omdat de doelstellingen van het buurthuis aansluiten bij de onderwerpen van deze scriptie.

5. Onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is gekozen voor een kwalitatieve casestudie. De kern van kwalitatief onderzoek ligt in het beschrijven, interpreteren en verklaren van gedragingen, ervaringen en belevingen van personen of situaties (Boeije, 2009). Dit is een geschikte methode voor dit onderzoek, omdat de focus ligt op het verkrijgen van inzicht in of en hoe de samenkomst van buurtbewoners in de sociale setting van het buurthuis leidt tot onderling contact, structurele bruggen, sociale ondersteuning en hefboomwerking. Door middel van de analyse van beleidsdocumenten, observatie bij verschillende activiteiten en semigestructureerde interviews is getracht dit doel te bereiken. Doordat er gebruik is gemaakt van triangulatie, oftewel het gebruik van verschillende bronnen en onderzoeksmethoden, wordt

de interne validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot (Boeije, 2009; Swanborn, 1981).

5.1 Analyse beleidsdocumenten

Het onderzoek is gestart met een analyse van beleidsdocumenten opgesteld door het buurthuis en gesprekken met teamleiders en begeleiders van activiteiten. Het doel van deze documentenanalyse en gesprekken is meer kennis te vergaren over de werkwijze in het buurthuis, de doelgroepen van de activiteiten en de opzet en inhoud van de activiteiten. Deze informatie is noodzakelijk voor het beantwoorden van deelvraag een.

5.2 Participatie bij activiteiten Thuis in West

Door in de periode maart 2017 tot en met mei 2017 meerdere keren per week aanwezig te zijn in het buurthuis, was het mogelijk om een beeld te vormen van de gang van zaken tijdens de activiteiten en om kennis te maken met de deelnemers. Dit onderzoek richt op volwassenen, daarom zijn alleen activiteiten bezocht die gericht zijn op deze doelgroep. De volgende activiteiten zijn meerdere malen bezocht: koffiemorgen, taal cursus, vrouwengroep en buurtmaaltijd. Bij de meeste activiteiten is actief deelgenomen en zijn achteraf notities gemaakt van zaken die opvielen met betrekking tot de fysieke ruimte, de deelnemers en de gesprekken.

Er kan niet worden gesproken over een klassieke observatiemethode, omdat er steeds sprake was van een actieve deelname van de onderzoeker en er geen gebruik is gemaakt van een observatieschema. Toch heeft deze manier van observeren een nuttige bijdrage geleverd aan dit onderzoek. Deze observatiemethode voorzag in de mogelijkheid om persoonlijk een beeld te vormen van de verschillende sociale groepen die zijn vertegenwoordigd bij de activiteiten. Door deel te nemen aan de dagelijkse praktijk van de onderzoeksgroep zijn indrukken opgedaan van de sociale werkelijkheid in het buurthuis (Boeije, 2009). Tijdens de observatie was het doel om de gewone gang van zaken zo min mogelijk te verstoren. Dit is geprobeerd te bewerkstelligen door zelf deel te nemen aan de georganiseerde activiteiten, met de bezoekers in gesprek te gaan en niet slechts als toeschouwer aanwezig te zijn. Daarnaast is een publieke onderzoeksrol aangenomen (Swanborn, 1981). Dit houdt in dat bij aanvang aan de bezoekers bekend werd gemaakt dat er een onderzoeker aanwezig was bij de activiteit. Op deze manier is geprobeerd om het perspectief van de onderzoeksgroep te achterhalen (Boeije, 2005). Wanneer spontaan gedrag in een natuurlijke situatie wordt waargenomen, kan worden aangenomen dat het zich op dezelfde wijze zou hebben voorgedaan wanneer er geen onderzoeker aanwezig was (Swanborn, 1981). Een tweede doel van de observatie was om te

achterhalen of Thuis in West voldoet aan de criteria voor publieke ruimte zoals gesteld door Varna en Tiesdell (2010).

5.3 Semigestructureerde interviews

Door middel van de actieve deelname aan verschillende activiteiten kon in kaart worden gebracht welke buurtbewoners regelmatig bij Thuis in West aanwezig zijn. Deze vaste bezoekers zijn vervolgens uitgenodigd voor een semigestructureerd interview. Er is gekozen voor vaste bezoekers omdat zij veelvuldig in de gelegenheid zijn om in contact te treden met andere deelnemers van activiteiten. In totaal zijn er elf diepte-interviews afgenomen, waarna verzadiging is opgetreden. Bij de selectie van de respondenten is geprobeerd een goede afspiegeling te verkrijgen van buurtbewoners die Thuis in West bezoeken. Daarbij is gelet op verschillende sociale kenmerken, zoals etnische achtergrond en leeftijd. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de sociale kenmerken van de respondenten. Aangezien de geïnterviewde bezoekers deelnemers zijn van activiteiten waarbij is geobserveerd, moeten de resultaten gezien worden als een afspiegeling van de bezoekers van deze vier activiteiten. De resultaten zijn niet representatief voor alle bezoekers van Thuis in West. Het bleek helaas niet mogelijk om huidige deelnemers van de Nederlandse taalcursus te interviewen in verband met de beperkte beheersing en begrip van de taal. Wel is een voormalig deelneemster van de taalcursus bevraagd. De interviews zijn afgenomen in de stilteruimte of huiskamer van het buurthuis en duurden een half uur tot drie kwartier. De interviews zijn opgenomen zodat deze later getranscribeerd konden worden, waarbij de identiteit van de respondenten is geanonimiseerd. De transcripten zijn vervolgens gecodeerd en bestudeerd met behulp van analyseprogramma Atlas.ti.

Bij een semigestructureerd interview liggen de vragen en antwoordmogelijkheden niet vast. Deze flexibele onderzoeksmethode geeft de mogelijkheid om in te spelen op de onderzoekssituatie en de informatie die door respondenten wordt gegeven (Boeije, 2009). Vooraf is een lijst opgesteld van onderwerpen die tijdens het interview wordt bevraagd: de topiclijst (Baarda, Van der Hulst & De Goede, 2012). De topiclijst bestaat uit een operationalisering van de begrippen uit het theoretisch kader en is opgenomen als bijlage 2. Bij aanvang van het interview werden algemene persoonskenmerken bevraagd, zoals leeftijd, opleidingsniveau, en etnische achtergrond. Deze vragen zijn gesteld om een indicatie te kunnen vormen van de sociaaleconomische status van de respondent. Vervolgens werd besproken welke activiteiten de respondent bezoekt en het motief hiervoor. Daarbij werd ook gevraagd naar de betekenis van het buurthuis voor de respondent. Op deze manier is geprobeerd om

inzicht te krijgen in de gedeelde interesses en belangen van de respondenten (deelvraag 1). Tevens zijn er vragen gesteld over de ervaring van het verblijf in de publieke ruimte. De sociale toegankelijkheid van het buurthuis is gemeten door te vragen naar de ervaringen tijdens het eerste bezoek aan het buurthuis. Om de kwaliteit van het verblijf te onderzoeken werd de respondenten gevraagd wat zij vinden van de voorzieningen en de sfeer in het buurthuis. Vervolgens werd de fysieke configuratie besproken. In hoeverre is Thuis in West bereikbaar en zichtbaar in de wijk? Ook is behandeld hoe men het activiteitenprogramma beoordeeld en of er ontbrekende activiteiten zijn (deelvraag 2). Daarnaast is het thema sociaal contact met de andere buurtbewoners besproken door in te gaan op het contact tijdens de activiteiten, contact bij andere activiteiten van het buurthuis en contact buiten het buurthuis. Tevens zijn de thema's onderhoud en uitbreiding van sociale netwerken besproken door te vragen naar de gevormde relaties met de andere bezoekers. Daarbij is expliciet gevraagd naar contact met buurtbewoners die behoren tot andere sociale groepen (deelvraag 2). Aansluitend volgden vragen over wat het contact met andere buurtbewoners de respondent heeft opgeleverd. Het concept expressieve ondersteuning is getoetst door respondenten te vragen of zij zich gesteund voelen door de andere bezoekers en of zij over hun problemen kunnen praten. Instrumentele ondersteuning is gemeten door te vragen naar praktische hulp die respondenten van buurtbewoners ontvangen op het gebied van huishoudelijke taken en onderhoud, administratie en het lenen van goederen (deelvraag 3). Tot slot is sociale hefboomwerking opgenomen door respondenten te vragen of zij iets geleerd hebben van de andere bezoekers. Hierbij werd zowel gevraagd naar het leren van vaardigheden als het verkrijgen van informatie op het gebied van werk en wonen (deelvraag 4). De volgorde waarin deze onderwerpen werden besproken varieerde per interview.

6. Resultaten

In dit hoofdstuk volgt een analyse van de gegevens die met behulp van beleidsdocumenten, observaties tijdens activiteiten en diepte-interviews met bezoekers zijn verzameld. Deze resultaten vormen de basis om de onderzoeksvragen van dit onderzoek te beantwoorden.

6.1 Activiteiten Thuis in West

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de activiteiten die bij Thuis in West worden georganiseerd. Daarna volgt een omschrijving van de sociale achtergrond van de bezoekers van de activiteiten waarbij is geobserveerd. De paragraaf wordt afgesloten met een uiteenzetting van de verschillende motieven van buurtbewoners om de activiteiten te bezoeken.

6.1.1 Overzicht van de activiteiten bij Thuis in West

Bij Thuis in West worden dagelijks uiteenlopende activiteiten georganiseerd die gericht zijn op verschillende doelgroepen (Thuis in West, 2016f). Er zijn activiteiten gericht op jonge kinderen en hun ouders zoals het speelcafé. Daarnaast zijn er activiteiten die worden georganiseerd voor kinderen in de basisschoolleeftijd, namelijk huiswerkbegeleiding, meideninloop en de jongensclub. Bovendien zijn er activiteiten voor kinderen in de eerste jaren van het voorgezet onderwijs: een aparte huiswerkbegeleidingsgroep en de meidenclub. Verder zijn er activiteiten voor volwassenen zoals de koffiemorgen, de vrouwengroep, de (juridische) inloopuren, kunstcursus en spelletjesavond. Een aantal activiteiten is gericht op etnische minderheden die in de wijk Middelland wonen: de gespreksgroep voor Turkse vrouwen en de Nederlandse taalcursussen. Naast de activiteiten van meer algemene aard worden er tevens activiteiten georganiseerd die gaan over geloof en zingeving, zoals de Alpha-cursus. De tweewekelijkse buurtmaaltijd op zondag is een activiteit waar alle verschillende doelgroepen samen kunnen komen (Thuis in West, 2016f). Op basis van eigen waarnemingen en gesprekken met de begeleiders wordt een korte omschrijving gegeven van de inhoud van de activiteiten waarbij is geobserveerd: de koffiemorgen, de Nederlandse taalcursus, de vrouwengroep en de buurtmaaltijd.

Op woensdagochtend kunnen buurtbewoners samenkomen bij Thuis in West om koffie te drinken en met elkaar in gesprek te gaan. Sommige deelnemers nemen tevens handwerk mee om zelfstandig aan te werken. De koffiemorgen wordt door ongeveer tien deelnemers bezocht. Er zijn een aantal vaste deelnemers die iedere week aanwezig zijn. Andere deelnemers komen af en toe of zijn maar kort aanwezig.

Dinsdag- en donderdagochtend worden met behulp van een aantal vrijwilligers cursussen gegeven in de Nederlandse taal. De cursus heeft een duur van twintig weken. De eerste groep van twaalf deelnemers heeft ongeveer hetzelfde taalniveau en krijgt dezelfde lesstof. Een tweede groep van acht deelnemers bestaat uit een kleine groep gevorderde cursisten en een groep deelnemers met een laag taalniveau. In deze tweede groep wordt een op een met de cursist gewerkt en krijgt men individuele lesstof. Tijdens de cursus wordt ook aandacht besteed aan de Nederlandse cultuur, gewoonten en gebruiken.

Iedere vrijdagochtend komt de vrouwengroep samen onder leiding van een gezinstherapeute om met elkaar in gesprek te gaan over uiteenlopende onderwerpen. Dit zijn thema's op het gebied van relaties en maatschappelijke zaken, maar ook meer praktische zaken zoals sparen en opvoeding (Thuis in West, 2016f). De groep bestaat uit ongeveer vijftien

vrouwen. Het doel van de vrouwengroep is om vrouwen uit met verschillende etnische achtergronden samen te brengen.

Om de twee weken wordt er op zondagavond een gratis buurtmaaltijd bereid. Bij de maaltijd zijn vijftien tot 35 deelnemers aanwezig. Tijdens deze activiteit komt de christelijke identiteit van het buurthuis naar voren in samenzang en gebed voor de maaltijd. Ook op feestdagen, zoals Pasen en Kerstmis, wordt een buurtmaaltijd georganiseerd.

6.1.2 Sociale achtergrond van de bezoekers van de activiteiten

Bij de verschillende activiteiten valt op dat de sociale diversiteit van de deelnemers varieert met betrekking tot leeftijd, etniciteit en geslacht. In deze paragraaf wordt per activiteit de sociale samenstelling van de bezoekersgroep uiteengezet.

Bij de koffiemorgen zijn voornamelijk buurtbewoners van 55 jaar en ouder aanwezig. Ook zijn er meer vrouwelijke deelnemers dan mannen. De etnische diversiteit is groot. De deelnemers hebben onder andere een Nederlandse, Surinaamse, Kaapverdische en Portugese achtergrond. Uit gesprekken tijdens de activiteit is op te maken dat een aantal deelnemers minder te besteden heeft (observatie koffiemorgen 1, 29 maart 2017). Hieruit kan worden afgeleid dat de sociaaleconomische status van de deelnemers uiteenloopt.

De groepssamenstelling van Nederlandse taal cursus is zeer heterogeen. Er participeren expats die pas net in Nederland wonen, maar ook migranten die al jaren in Nederland zijn. De deelnemers hebben uiteenlopende etnische achtergronden en leeftijden. Dit varieert van een Spaans/Marokkaanse dame van in de twintig tot een 80-jarige Syrische. De cursisten zijn onder andere afkomstig uit: India, Pakistan, China en Polen.

De vrouwengroep is een diverse groep zowel wat betreft leeftijd als etnische achtergrond. De groep bestaat uit Marokkaanse moeders met kinderen in de basisschoolleeftijd, maar ook uit oudere Nederlandse vrouwen en een deelneemster uit Eritrea.

De buurtmaaltijd wordt bezocht door buurtbewoners die zeer uiteenlopend zijn met betrekking tot leeftijden: van 1,5 tot circa 75 jaar. Tijdens de maaltijd zijn gezinnen met jonge kinderen aanwezig, maar ook alleenstaande ouderen. Er is minder diversiteit met betrekking tot etnische achtergrond. Er zijn bijvoorbeeld geen Marokkaanse deelnemers. Dit is te verklaren door het christelijke karakter van de activiteit. Een tweede mogelijke verklaring is de eetcultuur en angst dat er geen Halalproducten worden gebruikt bij de bereiding van de maaltijd.

6.1.3 Motieven om de activiteiten van Thuis in West te bezoeken

Er zijn vier motieven te onderscheiden waarom de buurtbewoners de activiteiten van Thuis in West bezoeken. Deze motieven vallen uiteen in sociaal contact, interesses, het hebben van een hulpvraag en identiteit.

De meeste respondenten geven aan dat het contact met de vrijwilligers en andere bezoekers van Thuis in West de belangrijkste reden is om het buurthuis te bezoeken. Het bezoek aan de activiteiten biedt de mogelijkheid om onder de mensen te blijven, voorkomt eenzaamheid en geeft structuur aan de week.

“Als dit er niet was geweest, dan was ik thuis. Dan blijf ik thuis en dan kom ik de deur niet meer uit” – (R1)

Voor andere buurtbewoners vormen hun interesses het motief om een activiteit van Thuis in West te bezoeken. Het gaat hierbij voornamelijk om activiteiten waarbij men een hobby kan uitoefenen, zoals naailessen, handwerken en de kunstcursus.

Een derde bezoekmotief is het hebben van een hulpvraag. Buurtbewoners komen af op de (juridische) inloopuren, bijvoorbeeld voor hulp bij het invullen van formulieren. Buurtbewoners die hulp nodig hebben bij het verbeteren van hun Nederlands, kunnen terecht bij de taalcursus.

“Ik moest toen naar het ziekenhuis en ik zat met bepaalde problemen. En toen dacht ik, dan ga ik bij het buurthuis informeren of ze daar weten waar ik terecht kan. Eigenlijk ben ik met die reden hier binnen gestapt.” – (R2)

Opvallend is de aantrekkingskracht van de christelijke identiteit van het buurthuis voor een aantal bezoekers. Enkele deelnemers van de koffiemorgen, respondent 8 en 9, wonen inmiddels niet meer in Rotterdam. Toch hebben zij nog steeds een connectie met Thuis in West, omdat zij deel uitmaakten van de geloofsgemeenschap van de voormalige kerk waar Thuis in West uit is ontstaan. Het bezoekmotief voor deze deelnemers ligt in de belangstelling voor het geloof en de sociale contacten die zij eerder bij de geloofsgemeenschap hebben gevormd.

Terwijl de ene bezoeker een eenduidig motief heeft om het buurthuis te bezoeken, is er voor andere bezoekers sprake van een combinatie van bovenstaande bezoekmotieven. Ook kan er in de loop van de tijd een verandering ontstaan in het motief om het buurthuis te bezoeken. Zo was voor respondent 2 de initiële reden om Thuis in West te bezoeken haar hulpvraag. Haar

motivatie om het buurthuis te blijven bezoeken zijn de sociale contacten met de andere bezoekers.

6.2 Contact met andere bezoekers van de activiteiten

In deze paragraaf wordt onderzocht of de activiteiten bij Thuis in West bijdragen aan contact tussen buurtbewoners. Allereerst wordt nagegaan hoe het buurthuis scoort op de analysecriteria van Varna en Tiesdell (2010). Vervolgens wordt bekeken of er sociale bruggen ontstaan tussen de bezoekers. Ook wordt besproken of het bezoek aan Thuis in West bijdraagt aan het onderhoud en de uitbreiding van het sociale netwerk van de buurtbewoners.

6.2.1 Publieke ruimte geschikt voor sociaal contact tussen buurtbewoners?

Op basis van eigen observaties en informatie uit interviews wordt nagegaan hoe Thuis in West scoort op de analysecriteria van publieke ruimtes van Varna en Tiesdell (2010).

Thuis in West scoort goed op het gebied van sociale toegankelijkheid. Het buurthuis is vrij toegankelijk voor alle buurtbewoners en hun introducees. Er is geen lidmaatschap vereist. De meeste activiteiten zijn gratis toegankelijk en vereisen geen inschrijving. Voor een aantal activiteiten wordt lesgeld of een vergoeding voor de materialen gevraagd, zoals de taalcursus en de nailessen. Een beperking van de sociale toegankelijkheid is dat de deur van het buurthuis niet open staat. Er moet worden aangebeld waarna een vrijwilliger of deelnemer de deur opent. Bezoekers kunnen dus niet van buitenaf de deur openen en binnenlopen. Sommige respondenten ervaren dit als negatief, anderen zien het als een positieve veiligheidsmaatregel.

Het verblijf bij Thuis in West wordt als gezellig, warm en open ervaren door de bezoekers. De verschillende ruimtes zijn schoon en hebben goede, moderne voorzieningen. De inrichting draagt bij aan de hoge kwaliteit van het verblijf. Op de benedenverdieping bevinden zich een huiskamer, goed uitgeruste keuken, bar en toilet. In de huiskamer worden de kleinere activiteiten georganiseerd, zoals de vrouwengroep en de koffiemorgen. De huiskamer heeft een zithoek en een grote tafel met stoelen daarom heen. De ruimte is aangekleed met planten en aan de muur hangen fotocollages van eerdere activiteiten. Tijdens feestdagen wordt er gezorgd voor een bijpassende aankleding van de ruimtes, zoals paastakken en tulpen tijdens het Paasfeest. Op de bovenverdieping bevinden zich twee ruimtes: een grote ruimte en een kleine stilteruimte. In de stilteruimte hebben mensen de mogelijkheid om zich even terug te trekken of om te bidden. In de grote ruimte worden de activiteiten met het grootste aantal deelnemers georganiseerd, zoals de taalcursussen en buurtmaaltijden. In deze ruimte staan vijf groepen tafels bijeen geschoven met stoelen rondom. Laptop, microfoon, en geluidsinstallatie zijn

aanwezig ter ondersteuning van de activiteiten. Op de bovenverdieping is tevens een kleine bar en toilet aanwezig.

“Ik vind het opvallend verzorgd voor een buurthuis. Heel gezellig en verzorgd, meer dan gemiddeld. Het is niet een bij elkaar geraapte oude troep, maar gewoon. Er staan twee nieuwe tafels, er zijn goede meubelen, een leuk wandmeubel. Het is een hele verzorgde huis... Het zou zo een huiskamer kunnen zijn.” – (R4)

Thuis in West is goed bereikbaar voor de buurtbewoners. De meeste bezoekers komen te voet of fietsend naar het pand. Sommige oudere bezoekers die slechter ter been zijn komen met de bus. Het pand zit gevestigd op de hoek van het kruispunt van de Claes de Vrieselaan en de Schietbaanlaan, wat bijdraagt aan de zichtbaarheid van het buurthuis. Er hangen twee vlaggen aan het balkon met daarop de naam van het buurthuis en het logo van samenwerkingsverband Huize Middelland. Bij de deur hangt een bord met daarop een overzicht van het weekprogramma. Daarnaast hangt een kleiner bord met de activiteiten van de dag. De meeste respondenten beoordelen de bereikbaar en zichtbaarheid van Thuis in West in de wijk als goed. Een aantal respondenten geeft aan dat de zichtbaarheid en bekendheid zou kunnen verbeteren, bijvoorbeeld door folders te verspreiden in de wijk. Wat betreft de fysieke configuratie van Thuis in West kan worden geconcludeerd dat de bereikbaarheid goed is, maar dat de zichtbaarheid nog zou kunnen worden verbeterd.

In het buurthuis worden uiteenlopende activiteiten georganiseerd gericht op verschillende doelgroepen. Thuis in West heeft het streven een veilige speelplek te zijn voor kinderen, een goede leerplek voor jongeren en warme ontmoetingsplek voor alle buurtbewoners (Thuis in West, 2016f). De meeste respondenten geven aan het programma afwisselend genoeg te vinden, ook voor hun kinderen. Een aantal deelnemers wenst meer creatieve activiteiten, zoals bloemschikken en kaarten maken. Respondent 5 wenst dat er weer computerlessen worden georganiseerd. Thuis in West scoort goed op het criteria *animation*, maar er is ruimte voor een uitbreiding van het programma.

6.2.2 Contact tussen buurtbewoners en contact met andere sociale groepen

Tijdens de uiteenlopende activiteiten van Thuis in West, treden de deelnemers op verschillende manieren met elkaar in contact. Een bezoeker die enkel vanwege een hobby of cursus het buurthuis bezoekt zal zich tijdens de activiteit logischerwijs op een andere manier opstellen dan een buurtbewoner die op zoek is naar sociaal contact. Zo is er tijdens de Nederlandse taalcursus

een duidelijk onderscheid te zien tussen de deelnemers die puur voor de taallessen Thuis in West bezoeken en de deelnemers die contact zoeken met de andere cursisten. Het zijn steeds dezelfde deelnemers die ruim voor aanvang van de cursus aanwezig zijn om samen koffie te drinken en met elkaar te praten, hoewel dit vaak wel in de eigen taal gebeurt (observatie taalcursus 1, 23 maart 2017). Ook valt op dat een deel van de cursisten meteen wanneer de activiteit is afgelopen het buurthuis verlaat, terwijl andere deelnemers nog even napraten.

De meeste respondenten spreken tijdens de activiteiten van Thuis in West steeds met andere bezoekers. Ook worden activiteiten ervaren als een gesprek met de hele groep. Dit is te verklaren door het kleine aantal deelnemers aan bijvoorbeeld de koffiemorgen en de vrouwengroep. Wanneer er een klein aantal deelnemers is, vijf tot vijftien personen, is het eenvoudiger om met iedereen in gesprek te gaan. Een aantal respondenten bezoekt meerdere activiteiten van Thuis in West en geeft aan daar vaak dezelfde bezoekers te zien en te spreken. Meestal wordt niet van te voren afgesproken om samen een activiteit te bezoeken, maar kijkt men op het moment zelf welke andere buurtbewoners bij de activiteit aanwezig zijn. Respondent 6 geeft aan dat zij steeds dezelfde buurtbewoner op zoekt tijdens de activiteiten. Ze polst of een deelneemster de volgende week bij de activiteit zal zijn. Wanneer dit niet het geval blijkt te zijn, besluit zij om volgende keer ook niet te komen (observatie vrouwengroep 2, 7 april 2017).

Het meeste contact tussen de bezoekers vindt plaats tijdens de activiteiten van Thuis in West zelf. Bezoekers die elkaar bij een activiteit hebben leren kennen, spreken soms af om samen naar een andere activiteit van het buurthuis te gaan. Zo heeft een groepje deelnemers van de Nederlandse taalcursus zich gezamenlijk opgegeven voor de kunstcursus (observatie taalcursus 1, 23 maart 2017). Er wordt niet veel afgesproken om uitstapjes te maken buiten het buurthuis om. Respondent 1 heeft bezoekers van het buurthuis uitgenodigd voor haar verjaardag. Ook hebben respondent 1 en 2, die beiden alleen wonen, regelmatig samen gegeten. Andere bezoekers hebben regelmatig contact via WhatsApp. Sommige respondenten geven aan dat zij minder behoefte voelen om buiten het buurthuis af te spreken, omdat zij de andere deelnemers al meerdere keren per week in het buurthuis zien.

Bij Thuis in West komen buurtbewoners samen met uiteenlopende sociale achtergronden. Dat wil nog niet zeggen dat er ook daadwerkelijk contact plaatsvindt tussen de leden van deze verschillende sociale groepen. Sommige respondenten geven aan dat zij voor dat zij de activiteiten bij Thuis in West bezochten weinig contact hadden met mensen die anders zijn dan zichzelf. Andere bezoekers hadden al voor hun bezoek aan het buurthuis contact met leden van andere sociale groepen. Vooral de vrouwengroep, een activiteit waarbij de

deelnemers in gesprek gaan over persoonlijke onderwerpen, wordt aangehaald als een activiteit waar men mensen uit andere culturen beter leert kennen.

Tijdens de activiteiten zijn ook barrières voor contact tussen de deelnemers te observeren. De grootste barrière die contact tussen de deelnemers van de activiteiten belemmert is het beheersen van de Nederlandse taal. Zo geeft respondent 5 aan dat zij het vervelend vindt dat er tijdens sommige activiteiten van de vrouwengroep niet door alle deelnemers Nederlands wordt gesproken. Terwijl tijdens de paasbrunch aansluitend op een van de taalcursussen opvalt dat de Marokkaanse dames bij elkaar staan en hun eigen taal spreken, terwijl de Nederlandse vrijwilligers elders in de ruimte een groep vormen (observatie taalcursus 3, 13 april 2017).

6.2.3 Onderhoud sociale netwerken

De meeste respondenten kenden nog geen andere deelnemers van de activiteiten voordat zij Thuis in West bezochten. Sommige deelnemers hadden anderen al wel eens in de buurt zien lopen of herkenden ze van gezicht. De meeste respondenten zijn de eerste keer alleen het buurthuis binnen gestapt en niet samen met een bekende gekomen. Het bezoeken van de activiteiten van Thuis in West kan voor de meeste deelnemers dan ook niet worden beschouwd als het onderhouden van het reeds bestaande sociale netwerk. Hier zijn een aantal uitzonderingen op te noemen zoals twee Marokkaanse vriendinnen en drie Indiase vriendinnen die gezamenlijk aan de Nederlandse taalcursus zijn begonnen (observatie taalcursus 1, 23 maart 2017).

6.2.4 Uitbreiden sociale netwerken

Door activiteiten van Thuis in West te bezoeken, hebben een aantal buurtbewoners een goede band met elkaar opgebouwd. Zij beschouwen elkaar als goede bekenden of kennissen. De bezoekers zoeken elkaar op bij andere activiteiten georganiseerd door het buurthuis en hebben contact met elkaar via WhatsApp. Contact buiten het buurthuis om vindt beperkt plaats. Tijdens de paasbrunch valt op dat twee deelnemers, die tijdens de taalcursus geen contact met elkaar hebben, de hele activiteit in gesprek zijn. Aan het einde van de activiteit wisselen zij telefoonnummers uit (observatie taalcursus 3, 13 april 2017).

“Om vrienden te zeggen is een groot woord want je onderneemt verder niks met elkaar. Maar we zijn gehecht aan elkaar. Want als we dan samenkomen dan is het van: ‘Die is er niet, is ze ziek?’ ... Dan mis je die persoon ook.” – (R5)

6.3 Sociale ondersteuning

In deze paragraaf ligt de focus op de bereidheid van de buurtbewoners om elkaar te ondersteunen. In hoeverre gaat het hierbij om enerzijds expressieve ondersteuning en anderzijds instrumentele ondersteuning?

6.3.1 Expressieve ondersteuning

De meeste respondenten geven aan zich emotioneel gesteund te voelen door de andere bezoekers van de activiteiten. Vooral tijdens de koffiemorgen en de vrouwengroep hebben de deelnemers het gevoel dat zij hun problemen kunnen bespreken. Zo vertelt respondent 7 dat zij zich somber voelde voordat zij naar Thuis in West kwam, maar dat zij zich nu beter voelt, onder andere door de gesprekken met de vrouwengroep. Tijdens deze open gesprekken ervaren de deelnemers een luisterend oor van de andere deelnemers, waardoor zij zich gesterkt voelen.

“Je kan over van alles en nog wat praten. Wat jou dwars zit, maakt niet uit wat. Je kan iemand ... event apart trekken van: ‘Joh, ik moet je dat en dat vertellen’, dat kan. Je kan het apart doen, je kan het in de groep doen. Want er is geen mens die je daarom uitlacht, of die je ... Hoe noem je dat nou? ... Belachelijk maakt, of wat dan ook. En dat is gewoon heel mooi hier.” – (R1)

De bezoekers zijn betrokken bij elkaars welzijn. Tijdens een koffiemorgen wordt gesproken over een afwezige buurtbewoonster die ernstig ziek is. De deelnemers maken zich zorgen en informeren of iemand weet hoe het met haar gaat. Respondent 9 heeft een ansichtkaart meegenomen, waar alle deelnemers iets inschrijven. Zij gaat diezelfde middag bij de zieke buurtbewoonster op bezoek (observatie koffiemorgen 2, 12 april 2017)

6.3.2. Instrumentele ondersteuning

De bezoekers van Thuis in West ervaren veel instrumentele ondersteuning van de andere deelnemers van de activiteiten. Sommige respondenten durven zelf hulp te vragen aan de andere bezoekers. Anderen leggen hun hulpvraag neer bij de vrijwilligers van het buurthuis. De vrijwilligers brengen de respondent dan ik contact met een buurtbewoner uit het netwerk die zou kunnen helpen. Ook geven de respondenten aan bereid te zijn om zelf iets voor een andere buurtbewoner te doen. De bezoekers helpen elkaar bij werkzaamheden in huis, zoals het onderhoud van de tuin en het wassen van de ramen. Respondent 8 doet regelmatig klussen in het huis van respondent 2. Hulp bij de administratie wordt niet door de respondenten genoemd.

Buurtbewoners die geen auto hebben, krijgen geregeld een lift van een andere bezoeker. Daarnaast vindt er een uitwisseling plaats van goederen die men zelf niet meer nodig heeft. Respondent 6 heeft de babyuitzet van haar kleinkinderen aangeboden aan het netwerk van het buurthuis. Respondent 5 neemt regelmatig ingrediënten die zij overheeft mee naar de activiteiten om uit te delen. Op deze manier wil zij andere buurtbewoners helpen, die niet veel te besteden hebben.

6.4 Sociale hefboomwerking

Sociale hefboomwerking door contacten met buurtbewoners wordt bij de interviews weinig benoemd. Wanneer wordt gevraagd of respondenten iets van een andere bezoeker geleerd hebben wat zij in hun leven kunnen gebruiken, bijvoorbeeld bij het zoeken naar werk of een woning, kan men zich geen voorbeeld bedenken. Respondent 10 geeft aan dat het bezoek aan Thuis in West haar werk heeft opgeleverd. Zij is kapster en knipt thuis de haren van verschillende buurtbewoners. Het bezoek aan het buurthuis heeft haar nieuwe klanten bezorgd.

Tijdens eigen observaties bij de activiteiten is wel een voorbeeld van sociale hefboomwerking op het gebied van vaardigheden naar voren gekomen. Respondent 1 is goed in handwerken en naaien. Zij maakt regelmatig kleding voor buurtbewoners, waarvoor zij ook krijgt betaald. Tevens leert zij een aantal andere buurtbewoners deze vaardigheden zodat zij zelf kleding kunnen maken en verstellen. Voor deelnemers die het financieel niet breed hebben, is dit een nuttige vaardigheid waardoor zij geld kunnen besparen.

Sommige respondenten benoemen sociale hefboomwerking door de activiteiten van Thuis in West. De Nederlandse taal cursus, voorheen georganiseerde computercursussen en het (juridische) inloopuur worden genoemd als activiteiten waar men vaardigheden heeft opgedaan of informatie heeft verkregen. Het leren van de Nederlandse taal is een belangrijke voorwaarde om met Nederlandssprekende buurtgenoten in contact te kunnen treden. Daarnaast wordt er tijdens de lessen ook geoefend met het schrijven van sollicitatiebrieven, wat de baankans van de cursisten vergroot (observatie taal cursus 2, 4 april 2017).

“Ik heb cursussen gehad van de computer en van de Nederlandse les. Ik wilde graag leren typen. Ik kon wel typen, maar zoals ik het in Eritrea had geleerd. Van vroeger op een typemachine. Ik heb geleerd hoe je een e-mail moet versturen, hoe je foto's op de computer zet, hoe een usb-stick werkt, kopiëren, printen. Dat is geleerd. Ik heb nu een computer thuis. Als ik iets via de bank wil betalen, ga ik dat nu zelf thuis doen.” – (R3)

7. Conclusie

In de sociale setting van het buurthuis Thuis in West worden uiteenlopende activiteiten georganiseerd die verschillende doelgroepen uit de wijk Middelland te Rotterdam aantrekken. De sociale samenstelling van de groep deelnemers op het gebied van etnische achtergrond, sociaaleconomische status, culturele achtergrond en leeftijd verschilt dan ook per activiteit. Er zijn vier motieven vastgesteld waarom de deelnemers de activiteiten van het buurthuis bezoeken: sociaal contact, interesses, het hebben van een hulpvraag en de eigen identiteit.

Thuis in West scoort goed op de analysecriteria voor publieke ruimtes van Varna en Tiesdell (2010). Dit maakt Thuis in West een publieke ruimte waar buurtbewoners de mogelijkheid hebben om met elkaar in contact te treden. Uit de observaties blijkt dat er bij de activiteiten contacten ontstaan tussen de verschillende soorten buurtbewoners van de wijk. Sommige buurtbewoners bezoeken verschillende activiteiten van het buurthuis en komen daardoor met veel verschillende buurtbewoners in contact. Anderen bezoeken slechts een of enkele activiteiten, waardoor zij met minder verschillende typen buurtbewoners in contact treden. Aangezien de bezoekers zowel in contact treden met mensen die behoren tot de eigen sociale groep, als mensen die behoren tot andere sociale groepen, wordt er een bevestiging gevonden van zowel de theorie van *bonding* sociaal kapitaal als de theorie van *bridging* sociaal kapitaal (Putnam, 2007). Er ontstaan sociale bruggen tussen de bezoekers, maar deze bestaan voornamelijk binnen de sfeer van het buurthuis. De meeste respondenten kenden nog geen andere bezoekers voordat zij de activiteiten van Thuis in West bezochten. Daarom dragen de contacten tussen de bezoekers niet bij aan het onderhouden van de reeds bestaande sociale netwerken. Wel draagt het bezoeken van de activiteiten van Thuis in West bij aan de uitbreiding van het sociale netwerk. Sommige respondenten geven aan andere deelnemers te beschouwen als kennissen of goede bekenden.

Tussen de bezoekers van de activiteiten vindt veel sociale ondersteuning (Briggs, 1998; Dominiguez, 2011) plaats. Vooral op het gebied van instrumentele ondersteuning zijn vele voorbeelden te noemen. Ook expressieve ondersteuning komt duidelijk naar voren, doch in mindere mate. Dit resultaat komt overeen met de gestelde verwachting. Van den Berg (2007) stelde dat expressieve ondersteuning vaak wordt gegeven door mensen die dicht bij elkaar staan zoals familieleden en vrienden. Instrumentele ondersteuning wordt aangeboden door een breder netwerk van kennissen, burens en instituties. Aangezien de respondenten de contacten die zij op hebben gedaan bij Thuis in West eerder beschrijven als kennissen dan als goede vrienden, volgt

logischerwijs dat zij meer bereid zijn om elkaar op instrumenteel gebied te ondersteunen dan op expressief gebied.

Sociale hefboomwerking (Briggs, 1998; Curley, 2008; Dominiguez 2011) door het contact met de andere bezoekers wordt minder door de respondenten ervaren dan verwacht uit de theorie. Er is sociale hefboomwerking geobserveerd op het gebied van het leren van nieuwe vaardigheden, maar informatie over wonen en werk wordt weinig uitgewisseld. Daarnaast geven respondenten aan vaardigheden te leren bij de activiteiten van Thuis in West.

De hoofdconclusie van dit onderzoek is dat de sociale setting van het buurthuis bijdraagt aan de sociale bruggen tussen de verschillende soorten buurtbewoners, wat resulteert in sociale ondersteuning maar slechts in beperkte mate leidt tot sociale hefboomwerking. De motivatie die de bezoekers hebben om naar het buurthuis te gaan beïnvloedt de intensiteit en frequentie van het contact met de andere deelnemers van de activiteiten. Buurtbewoners voor wie sociaal contact het motief is om het buurthuis te bezoeken zullen logischerwijs eerder op zoek zijn naar nieuwe contacten dan buurtbewoners die voor een cursus het buurthuis bezoeken. Dit komt overeen met de stelling van Van Eijk (2010a) dat buurtbewoners zich verbonden voelen wanneer zij een gemeenschappelijk doel hebben om een sociale setting te bezoeken.

8. Discussie

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op het onderzoek. De beperkingen van het onderzoek worden besproken en er wordt ingegaan op de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie van het onderzoek. Er wordt afgesloten met een terugblik op het onderzoeksproces.

Uit de interviews met de respondenten is gebleken dat sociaal contact tussen de verschillende sociale groepen voornamelijk plaatsvindt tijdens de activiteiten georganiseerd in het buurthuis. Buiten het buurthuis worden deze nieuwe contacten slechts in beperkte mate voortgezet. Kan er worden gesproken over structurele sociale bruggen wanneer deze voornamelijk gebaseerd zijn op het contact in het buurthuis? Blijven de gevormde sociale bruggen bestaan wanneer de activiteit niet meer zou worden georganiseerd? Hoewel de gevormde contacten door de meeste respondenten niet worden beschouwd als goede vriendschappen, vormen zij toch voldoende basis voor het uitwisselen van sociale ondersteuning, en zijn dus waardevol voor de buurtbewoners.

De doelgroep van de onderzochte activiteiten en de sociale kenmerken van de geïnterviewde buurtbewoners zouden een verklaring kunnen vormen voor de beperkte mate waarin sociale hefboomwerking naar voren is gekomen in dit onderzoek. De interviews zijn

voornamelijk gehouden met ouderen en huisvrouwen zonder betaalde baan. Heeft deze doelgroep interesse in informatie over banen? Ook zijn er meer vrouwen dan mannen geïnterviewd, omdat er meer vrouwen deelnemen aan de activiteiten. Volgens Van den Berg (2007) speelt geslacht een grote rol bij de vorming van sociaal kapitaal. De kwaliteit van het sociaal kapitaal van vrouwen is minder hoog, dan de kwaliteit van sociaal kapitaal van mannen, omdat vrouwen andere rollen en belangen hebben in sociale netwerken. Wellicht leggen vrouwen makkelijker contact met elkaar, wat resulteert in onderlinge sociale ondersteuning. Terwijl mannen sneller het sociale netwerk uitbreiden, wat leidt tot meer sociale hefboomwerking. Het zou ook zo kunnen zijn dat er wel sociale hefboomwerking plaatsvindt, maar dat dit een onbewust proces is, waardoor de respondenten zich geen concreet voorbeeld kunnen bedenken. Een voorbeeld van onbewuste sociale hefboomwerking is het kopiëren van positief sociaal gedrag.

Het bezoeks-motief identiteit komt bij een aantal respondenten duidelijk naar voren als een motivatie om het buurthuis te bezoeken. Dit kan verklaard worden door de christelijke oorsprong van Thuis in West. Dit is een uniek kenmerk van Thuis in West en gaat niet op voor alle buurthuizen. Het is daarom de vraag of dit motief om de sociale setting van het buurthuis te bezoeken ook van toepassing zou kunnen zijn op andere buurthuizen. Dit zou het geval kunnen zijn bij buurthuizen met een duidelijke identiteit gestoeld op geloof of levensovertuiging, maar dat dit in mindere mate een rol zal spelen bij 'reguliere' buurthuizen.

Deze scriptie levert een bijdrage aan de kennis over de werking van sociale settings bij de vorming van sociale bruggen tussen buurtbewoners (Van Eijk, 2010a). Er is onderzocht wat de gedeelde belangen en interesses zijn van buurtbewoners om de activiteiten georganiseerd in een buurthuis te bezoeken. Daarnaast is nagegaan in hoeverre de gevormde sociale bruggen resulteren in sociale ondersteuning en/of sociale hefboomwerking. Voor toekomstig onderzoek is het interessant om de werking van andere sociale settings op buurtniveau, zoals scholen en kerken, bloot te leggen. Tevens is het interessant om het onderzoek naar de sociale setting van het buurthuis uit te breiden door onderzoek te doen in buurthuizen in wijken met een andere sociale samenstelling. Wanneer een buurthuis wordt onderzocht waar jongere bezoekers en meer mannen aan de activiteiten deelnemen, zou dit kunnen leiden tot andere onderzoeksresultaten. De maatschappelijke waarde ligt in de wijze waarop burens bereid zijn om elkaar te helpen. Het onderzoek toont aan dat er een uitwisseling is van emotionele en praktische steun tussen de buurtbewoners. Dit blijft achter bij de hoge verwachtingen van de participatiesamenleving, waarbij wordt verlangd dat hulpbehoevenden langdurige intensieve zorg verkrijgen uit het eigen sociale netwerk.

Tot slot een terugblik op het onderzoeksproces. De selectie van de casus verliep voorspoedig. Thuis in West heeft met een welkome houding haar deuren geopend voor dit onderzoek. De selectie van de respondenten verliep wat stroever door het beperkte aantal bezoekers van de geselecteerde activiteiten en de sluiting van het buurthuis tijdens de meivakantie. In verband met het tijds kader waarin het onderzoek plaatsvond was het niet mogelijk om meerdere buurthuizen in verschillende wijken in Rotterdam te bezoeken. Dit had mogelijk een completer beeld kunnen opleveren van de werking van de sociale setting het buurthuis, wat de generaliseerbaarheid van het onderzoek had vergroot.

Referenties

- Amin, A. (2002). Ethnicity and the multicultural city: living with diversity. *Environment and planning A*, 34(6), pp. 959-980.
- Baarda, B., Van der Hulst, M. & De Goede, M. (2012) *Basisboek interviewen. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Blokland, Talja (1998). *Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora
- Boeije, H. (2005) *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Boeije, H. (2009). Kwalitatief Onderzoek. In H. Boeije, H. 't Hart & J. Hox (Eds.), *Onderzoeksmethoden* (pp. 246-281), Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Bonsang, E. (2009). Does informal care from children to their elderly parents substitute for formal care in Europe? *Journal of Health Economics*, 28(1), pp. 143-54.
- Bourdieu, P. (1989). *Economisch kapitaal, cultureel kapitaal, sociaal kapitaal. Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Amsterdam: Van Gennep.
- Briggs, X. de Souza (1998). Brown kids in white suburbs: Housing mobility and the many faces of social capital. *Housing Policy Debate*, 9(1), pp. 177-221.
- Castles, F. (2003). The world turned upside down: Below replacement fertility, changing preferences and family-friendly public policy in 21 OECD Countries. *Journal of European Social Policy*, 13, pp. 209-227.
- Curley, A. M. (2008). A New Place, a New Network? Social Capital Effects of Residential Relocation for Poor Women. In T. Blokland & M. Savage (Eds.), *Networked Urbanism. Social Capital in the City* (pp. 85-104), Farnham, England: Ashgate Publishing Limited
- De Klerk, M., De Boer, A., Plaisier, I., Shyns, P. & Kooiker, S. (2015). *Informeel hulp: wie*

- doet er wat? Omvang, aard en kenmerken van mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning in 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Desmet, E. (2016). *Mooi, mooier Middelland. Bewoners, ondernemers en gemeente bundelen de krachten in co creatie*. Geraadpleegd op 06-03-2017, van: <https://drive.google.com/file/d/0BxPyoD29AK7rM1pKSWs5Y3JqTFE/view>
- Dominiguez, S. (2011). *Getting ahead: Social Mobility, Public Housing, and Immigrant Networks*. New York: New York University Press.
- Dykstra, P. & Hagestad, G. (2007). Childlessness and parenthood in two centuries: Different roads—different maps? *Journal of Family Issues*, 28, pp. 1518-1532.
- Gemeente Rotterdam (2015). *Nieuw Rotterdams Welzijn 2016 – 2019*. Geraadpleegd op 24-01-2017, van: https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/nrw-2016-2019/WelzijnKader_DEF.pdf
- Oldenburg, R. & Brissett, D. (1982). The third place. *Qualitative Sociology*, 5, pp. 265-284.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup Contact Theory, *Annual Review of Psychology*, 49, pp. 68–85.
- Putnam, R. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-First Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), pp. 137-174.
- Rijksoverheid (2013). *Troonrede 2013*. Geraadpleegd op 06-02-2017, van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013>
- Rijksoverheid (2016). *Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)*. Geraadpleegd op 06-02-2017, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorg-en-ondersteuning-thuis/inhoud/wmo-2015>
- Swanborn, P.G. (1981). *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (5e ed.) Meppel: Boom Lemma Uitgevers.
- Thuis in West (2016a). *Thuis*. Geraadpleegd op 06-03-2017, van: <http://www.thuisinwest.nl/>
- Thuis in West (2016b). *Beleidsplan 2016*. Geraadpleegd op 03-03-2017, van: <http://www.thuisinwest.nl/wp-content/uploads/2016/08/Beleidsplan-Thuis-in-West-2016-website.pdf>
- Thuis in West (2016c). *Ontstaan van het project*. Geraadpleegd op 06-03-2017, van: <http://www.thuisinwest.nl/wie-zijn-we/ontstaan-van-het-project>
- Thuis in West (2016d). *Identiteit en kleur*. Geraadpleegd op 06-03-2017, van: <http://www.thuisinwest.nl/wie-zijn-we/identiteit-en-kleur>
- Thuis in West (2016e). *Visie*. Geraadpleegd op 06-03-2017, van: <http://www.thuisinwest.nl/>

[visie](#)

- Thuis in West (2016f). *Jaarverslag 2016 – 'Bloeien'*. Rotterdam: Thuis in West.
- Van den Berg, M. (2007). Leven en overleven met steun. De sociale ondersteuning van Marokkaanse eerste generatie vrouwen, *Migrantenstudies*, 23(3), pp. 158-179.
- Van Eijk, G. (2010a). De buurt bindt niet. Buren kunnen geen culturele verschillen overbruggen. *TSS: Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*, 64(4), pp. 14-17.
- Van Eijk, G. (2010b). *Unequal networks. Spatial segregation, relationships and inequality in the city*. Amsterdam: IOS Press
- Varna, G. & Tiesdell, S. (2010). Assessing the Publicness of Public Space: The Star Model of Publicness, *Journal of Urban Design*, 15(4), pp. 575-598.
- Veldacademie (2016). *Nieuwe ontmoetingsplaatsen in de wijk*. Geraadpleegd op 07-02-2017, van: <http://www.veldacademie.nl/thema/publiek>
- Völker, B. (2005). Sociaal kapitaal, gemeenschap en burgerschap: bij wijze van inleiding. In B. Völker (Ed). *Burgers in de buurt: samenleven in school, wijk en vereniging* (pp. 7-24). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wijkprofiel Rotterdam (2016). *Middelland*. Geraadpleegd op 18-03-2017, van: <http://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam/delfshaven/middelland/>

Bijlagen

Bijlage 1

Tabel 1 Sociale kenmerken respondenten

Respondent	Geslacht	Leeftijd	Opleiding	Beroep	Land van herkomst	Activiteiten die men bezoekt
R1	Vrouw	62	MBO	Huisvrouw, voormalig administratief medewerker	Nederland	Koffiemorgen, vrouwengroep, buurtmaaltijd
R2	Vrouw	74	MULO	Gepensioneerd, voormalig receptioniste	Nederland	Koffiemorgen, buurtmaaltijd
R3	Vrouw	48	Middelbare school in Eritrea (havo)	Huisvrouw, voormalig administratief medewerker (in Eritrea)	Eritrea	Koffiemorgen, vrouwengroep, voorheen taal cursus
R4	Vrouw	62	MBO	Assistent verloskundige	Nederland	Vrouwengroep
R5	Vrouw	53	MULO	Huisvrouw, voormalig administratief medewerker	Suriname	Koffiemorgen, vrouwengroep, buurtmaaltijd
R6	Vrouw	72	Middelbare school in Portugal	Gepensioneerd, voormalig barvrouw	Portugal	Koffiemorgen, vrouwengroep, buurtmaaltijd
R7	Vrouw	36	Middelbare school in Marokko	Huisvrouw	Marokko	Vrouwengroep
R8	Man	70	MBO	Gepensioneerd, voormalig bouwvakker	Nederland	Koffiemorgen
R9	Vrouw	68	HBO	Gepensioneerd, voormalig lerares	Nederland	Koffiemorgen
R10	Vrouw	46	WO in Irak, MBO in Nederland	Kapper	Irak	Koffiemorgen, vrouwengroep, buurtmaaltijd
R11	Man	52	MBO	Verkoper	Nederland	Koffiemorgen, buurtmaaltijd

Bijlage 2 Topiclijst interviews

Thema	Onderwerp
Algemene vragen	Leeftijd Opleidingsniveau Beroep Etnische achtergrond
Voorwaarden publieke ruimte	Toegankelijkheid <ul style="list-style-type: none">- Eerste bezoek – drempel- Openingstijden Kwaliteit verblijf: <ul style="list-style-type: none">- Voorzieningen- Sfeer Fysieke configuratie: <ul style="list-style-type: none">- Bereikbaarheid- Zichtbaarheid ‘Animation’ <ul style="list-style-type: none">- Programma- Missen er activiteiten?
Bezoek buurthuis	Activiteiten die worden bezocht Motief om het buurthuis te bezoeken Wat het buurthuis betekent voor de respondent
Sociaal contact	Contact tijdens activiteit Contact bij andere activiteiten Contact buiten het buurthuis om Onderhoud sociaal netwerk Uitbreiden sociaal netwerk Contact met leden van andere sociale groepen

Wat levert het contact met andere buurtbewoners die Thuis in West bezoeken op?

Expressieve steun

- Emotionele hulp, troost
- Problemen kunnen bespreken

Instrumentele steun

- Hulp in huis
- Administratie
- Spullen aan elkaar lenen

Hefboomwerking

- Informatie
 - Vaardigheden
-